

Рудан Наталя Сергіївна – аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

УДК:140.8+130.2+330.11

ВПЛИВ МЕНТАЛІТЕТУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Обґрунтовується значення менталітету українського суспільства в розвитку української економічної культури. Досліджується специфіка українського індивідуалізму. Означаються основні ознаки економічної культури патерналізму. Розглядається феномен амбівалентності масової економічної свідомості.

Ключові слова: менталітет, менталітет суспільства, українська економічна культура, індивідуалізм, економічна свідомість, економічна освіта.

ВЛИЯНИЕ МЕНТАЛИТЕТА УКРАИНСКОГО ОБЩЕСТВА НА РАЗВИТИЕ УКРАИНСКОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Обосновывается значение менталитета украинского общества в развитии украинской экономической культуры. Исследуется специфика украинского индивидуализма. Обозначаются основные признаки экономической культуры патернализма. Рассматривается феномен амбивалентности массового экономического сознания.

Ключевые слова: менталитет, менталитет общества, украинская экономическая культура, индивидуализм, экономическое сознание, экономическое образование.

THE INFLUENCE OF THE MENTALITY OF UKRAINIAN SOCIETY ON THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN ECONOMIC CULTURE

The importance of the mentality of Ukrainian society in the development of Ukrainian economic culture is substantiated. The specificity of Ukrainian individualism is studied. The main signs of economic culture of paternalism are indicated. The phenomenon of ambivalence of mass economic consciousness is considered.

Key words: mentality, mentality of society, Ukrainian economic culture, individualism, economic consciousness, economic education.

Численні дослідження свідчать про ряд базових взаємопов'язаних особливостей традиційного менталітету українства, серед яких: екзистенціальний індивідуалізм, егоцентризм, інтроверсивність (спрямованість психіки на внутрішній світ), ескапізм (прагнення до ілюзорного мрійництва), консерватизм, кордоцентричність, соціальний егалітаризм (прагнення до соціальної рівності), громадоцентризм, локальна обмеженість мислення, провінціалізм, загальна аполітичність, анархічність. Саме український індивідуалізм розглядався багатьма дослідниками як основа розвитку економічних стратегій в країні [1].

Г. Г. Дилигенський виділяє три типи індивідуалізму, що виникає в пострадянських суспільствах. Перший з них носить вимушений характер. Він відображає поширення індивідуалістичних практик і відповідних їм установок, незважаючи на те, що для більшості громадян індивідуалістичні цінності залишаються неприйнятними. Інший, конструктивний тип індивідуалізму особливо важливий для успіху ринкових реформ, він пов'язаний з проявом особистої ініціативи, в тому числі сміливою, навіть ризикованою. Третій, принципово новий індивідуалізм, називається ненормативним, або асоціальною. Він характерний переважно для молодих поколінь, відрізняється високою автономністю особистості щодо суспільства і його інститутів. Носії цього типу індивідуалізму, хоча і змушені враховувати суспільні норми, більш або менш свідомо протиставляють їм особисті правила. Поняття свободи вони фактично

тлумачать у сенсі анархічної волі [2].

В роботах різних авторів український індивідуалізм придбав різноманітного тлумачення: «безмежний» (В. Мірчук), «самоізолюваний» (Д. Чижевський), «анархічний» (В. Липинський). Останній епітет досить точно передає значення українського індивідуалізму щодо можливостей бути основою формування нової економічної культури. Так, наприклад, Ст. Янів зазначає: «Український індивідуалізм, який насправді об'єднує нас в певному сенсі з індивідуалістичною Європою, коли переходить межі, веде нас до провалля анархізму» [3, с. 7]. Тут мова йде про те, що індивідуалізм українською ще не відповідає рівню цивільного індивідуалізму і існує тільки в області егоїстичних інтересів, на побутовому рівні. Його інтровертивний характер, спрямованість на відособлення індивіда від суспільства і від інших людей, спрямовує зусилля особистості на створення свого малого індивідуального світу, на ізоляцію від інших людей і соціуму. Індивідуалізм українців сформувався в рамках малих груп (наприклад, сім'ї), а не великих спільнот, тому характеризується обмеженістю комунікації, її замкнутістю на найближчому оточенні. Таким чином, слід казати не про безмежний, а про обмежений побутовою сферою індивідуалізм українства. Саме цим можна пояснити парадоксальність сьогоденної ситуації, коли в нації індивідуалістів катастрофічно не вистачає соціально-активних людей.

Західний індивідуалізм ґрунтується на іншій світоглядно-релігійній основі, знаходить яскраве втілення в соціально-економічних діях, коли громадяни реалізують та обстоюють свої права та інтереси. Такого роду індивідуалізм називається нормативно-рольовим, оскільки він передбачає індивідуалізацію через соціальну спільність і є продуктом розвинутої комунікаційної системи культури. Цей комунікативний простір диференціюється в відповідності з групами нормативно-рольових очікувань і орієнтує особистість на їх обов'язковий облік.

З іншого боку, цінність особистості, яка є позитивним наслідком екзистенційного індивідуалізму, вселяє певний оптимізм щодо перспектив демократичної та ринкової еволюції українства. Своєрідний український індивідуалізм може стати передумовою для створення в Україні нової ринкової капіталістичної культури, умовою розвитку розвинутого громадянського суспільства, що функціонує на принципах ліберально-економічних свобод. Але для цього необхідна суттєва трансформація внутрішньої сутності індивідуалізму, вихід його на більш високий суспільно-політичний рівень [4].

Виходячи їх вищевикладеного, можна сказати, що в СРСР у 80-ті роки економічна сфера стала розривати пута, що були стягнуті політичним чинником, виходити з підпорядкування безпосереднім потребам, жорсткої регламентації з боку держави. Економіка, громадянське суспільство в нових капіталістичних умовах почали набувати статусу всезагального, значиться раніше за політику, державою. Відповідно змінюється зміст структурних компонентів економічної культури.

Політичні, економічні та соціокультурні перетворення, здійснені в Україні в останні роки, сприяли значній трансформації економічної свідомості населення. Соціологи відзначають достатньо виражену тенденцію індивідуалізації цінностей, ослаблення патерналістських установок, зростання орієнтацій на особисті сили, раціоналізації поведінки. Результатом цих тенденцій є збільшення значущості індивідуальної відповідальності і самостійності, яке поступово розвиває все ще досить сильний патерналістський синдром.

До основним ознаками патерналізму відносять: 1) втручання держави в процес прийняття рішень, які стосуються індивіда; 2) це втручання має на меті сприяти інтересам або добробуту того, кого опікуються; 3) втручання здійснюється без згоди індивіда, якого опікуються. На думку прихильників «жорсткого» патерналізму, держава приймає більш компетентні рішення, оскільки, по-перше, вона як зверхіндивідуальна структура є більш неупередженою, ніж індивід; по-друге, держава та її чиновники володіють максимальною повнотою інформації [5, с. 154]. Патерналізм держави щодо її громадян ґрунтується на концентрації в її руках ресурсів, які є необхідними для життєзабезпечення та соціального

захисту населення і, в свою чергу, забезпечують державі можливість бути суб'єктом примусу.

Але, на наш погляд, система патерналізму безпосередньо залежить від **менталітету суспільства** під яким ми розуміємо прийняті в суспільстві форми поведінки, думки, стереотипи життєвих рішень, заснованих на нормах і законах держави в його соціоісторичної та соціокультурної обумовленості існування.

Тому можемо виділити *основні ознаки економічної культури патерналізму*:

1. Орієнтація на патрон-клієнтські відносини, де держава є патроном, а населення – його клієнтом. Основу для патрон-клієнтських взаємин становить обмін між дійовими особами, які мають однакову владу і статуси. Патрон пропонує свій захист і забезпечує залежним від нього клієнтам доступ до дефіцитних ресурсів. Клієнти забезпечують підтримку патрону і надають йому різного роду цінності і послуги – «данину». Патрон санкціонує економічну і соціальну діяльність своїх клієнтів, а вони, в свою чергу, отримують засоби для існування.

В СРСР агентами здійснення політики державного патерналізму була Комуністична партія, підприємства, профспілки. В рамках патерналізму робітники отримували реальні блага, не пов'язані з заробітною платою. За рахунок суспільних фондів споживання забезпечувалося задоволення соціальних потреб робітників. Низькі доходи громадян обумовлювали високу значимість соціальних гарантій і безкоштовних соціальних благ і послуг, які надавало їм держава. Люди не могли заробити багато життєвих благ, але гарантована зайнятість, безкоштовна освіта і охорона здоров'я, система адміністративного регулювання цін зміцнювали віру в те, що про них піклуються [6, с. 413].

Незважаючи на те, що патерналістської-патріархальні відносини між народом і державою складаються за формулою «турботи – подяку», «винагорода» в системі цих відносин отримує, в першу чергу, державу. Вона отримує економічно залежну, дешеву і лояльну робочу силу. Робоча сила перестала бути її особистою власністю.

2. Мінімалістська трудова стратегія. Гарантованість найважливіших матеріальних благ, безумовно, є досягненням соціальної політики патерналістських держав, але вона обумовлює звичку до цього, на страхування від крайньої бідності незалежно від економічної діяльності людини (кількості і якості праці, кваліфікації, ініціативності, підприємливості), а на рівні масової свідомості формуються установки на соціальне утриманство.

3. Зрівняльна психологія. Зрівняльний принцип розподілу благ, оплати праці та об'єктивна неможливість піднятися вище загальноприйнятого рівня життя не сприяє розвитку трудової мотивації робітників. Не має сенсу працювати значно більше, ніж інші, оскільки не існує пропорційної залежності між кількістю і якістю праці і рівнем життя. Зрівняльний винагорода є заміником нормального економічного інституту стимулювання праці [6, с. 414].

4. Економічна детренованість як культурна характеристика означає нежиттєздатність індивіда в інших економічних структурах, крім патерналістських, неможливість здійснювати незалежні економічні стратегії. На рівні індивідуальних економічних стратегій населення цей феномен опинявся в «дифузії відповідальності». Державна підтримка замінює особисту активність людини у вирішенні проблеми її життєзабезпечення. Відсутність вибору означає також відсутність необхідності прийняття рішень. Людям не потрібно оцінювати ризики і прибутковість своєї діяльності; не маючи власності і капіталу, вони не повинні думати, як розпоряджатися цими ресурсами.

Ціннісно-раціональний характер економічної культури втілюється в ігноруванні вартісних прагматичних оцінок економічної діяльності людини і в абсолютизації моральних. «Матеріальний інтерес» протиставляється моральним цінностям «чесної праці», а також цінностей комуністичним – трудовому героїзму, патріотизму і соціалістичної відповідальності трудящих. У системі, яка ґрунтується на неекономічною стимуляції, такі цінності, як професіоналізм, ділова компетентність, висока трудова активність втрачають сенс, а сама праця набуває ритуальний характер, як умова отримання державних благ [7].

6. Консерватизм патерналістської культури виявляється в її нездатності швидко

приспосовуватися до інноваційним тенденціям, які б збагачували і сприяли розвитку економічних відносин. Нововведення тут виникають здебільшого в результаті цілеспрямованої діяльності держави.

Необхідно відзначити в контексті вищезазначеного, що масова економічна свідомість транзитивного суспільства, з одного боку, відображає процеси деінституціоналізації в країні, а з іншого – посилює суперечливість, «розірваність» соціально-економічної практики. В українському суспільстві діють одночасно і старі, і нові соціально-економічні інститути, детермінують подвійні економічні норми. Тобто часто реальні соціально-економічні практики істотно відрізняються від діючих правових норм. Особливо яскраво це простежується в сучасному українському суспільстві, де держава руйнує людські відношення та не виконує своїх основних функцій. Тому, на нашу думку, лише менталітет суспільства є тим об'єднуючим фактором, який не дозволяє державі припинити своє існування.

Подвійність інституційних правил відображається переважно психоамбівалентним ставленням людей до інституціональних основ економічного життя. Так, Р. Мертон розглядав двоїстість і суперечливість соціальної позиції як наслідок соціальної автономії [8]. Специфіка ж пострадянської амбівалентності виявляється в кількох аспектах: по-перше, у масовій та індивідуальній свідомості взаємовиключні ціннісно-нормативні підсистеми співіснують не як антагоністи, а як узгоджені елементи єдиного типу свідомості й емоційного ставлення до соціально-економічної дійсності, по-друге, суперечливі системи цінностей характерні не для різних соціальних груп, конкуренція між якими могла б, зрештою, привести до встановлення ієрархічної системи, а фактично для кожної великої соціальної групи, і, по-третє, амбівалентність проявляється в суперечливих поєднаннях демократичних цілей соціальних перетворень і тоталітарних засобів реалізації демократичних цілей [1].

Яскравіше амбівалентність простежується в паралельній орієнтації особистості на взаємовиключні цінності і норми. Людина, наділена амбівалентним свідомістю, здатний декларувати свою прихильність правопорядку і законності, але при цьому визнавати можливість порушити закон, якщо це потрібно для справи; підтримувати ідею вільної економіки і одночасно негативно ставитися до бізнесменам, банкірам, торговцям, тим, хто здійснює ці реформи; одночасно виступати за ринкову економіку і тверді ціни.

Феномен амбівалентності масової економічної свідомості є продуктом сучасних політико-культурних та економічних змін у нашій країні, призвели до соціально-економічної нестабільності. При деінституціоналізації амбівалентна свідомість є нормою, що відповідає подвійному і суперечливому інституційного регулювання соціально-економічних відносин і поведінки.

У процесі формування нової економічної культури і соціальних механізмів її реалізації необхідно використовувати досвід, накопичений розвиненими країнами. Однак при цьому слід уникати сліпого некритичного копіювання. Механічне впровадження нових економічних цінностей неминуче викличе реакцію відторгнення. Мова, скоріше, повинна йти про можливість оптимального поєднання національних традицій і культурних зразків з тим новим потенціалом, який надає інтеграція в глобальному соціоекономічному просторі, а також про темпи, пріоритети, соціальних витрат цього процесу.

Перехід до якісно нового стану суспільства, розпочатий в пострадянських країнах, можливий тільки в результаті перетворень культури, всіх матеріальних і духовних характеристик суспільства. Особливе значення в цих процесах буде мати актуалізація економічної культури. Головний її зміст – спосіб економічного мислення і поведінки, сукупність матеріальних цінностей і норм, які виконують роль соціальної пам'яті економічного розвитку. Економічна культура охоплює як існуючі економічні відносини, так і економічну ідеологію і психологію – все те, що можна назвати економічним менталітетом: сукупність установок людей – як діяти, мислити, відчувати і сприймати економічну життя певним способом [9, с. 7-8].

Економічна культура суспільства уявляє собою сукупність соціоекономічних та

соціокультурних норм і цінностей, які регулюють економічну поведінку індивіда, групи, соціуму, всього суспільства та впливають на менталітет суспільства.

Важливими орієнтирами системній трансформації суспільства є підвищення економічної та соціальної ефективності, підвищення рівня і якості життя людей. Цим вимогам відповідає економічна система, яка увібрала в себе механізми самоорганізації і саморегулювання, так і науково обґрунтоване державне регулювання. Її (держави) ефективне функціонування визначається укоріненням таких цінностей, як висока ступінь розвитку людини, свобода особистості в рамках юридичних і моральних норм, право на самостійний вибір видів і сфер господарської діяльності, економічний і духовний плюралізм, підприємливість і інноваційність, орієнтація на індивідуальну відповідальність, високі досягнення у праці і діловий успіх, поєднання раціоналізму та моральності, індивідуалізму і колективізму, неприйнятність марнотратства, висока компетентність і професійна самореалізація, престиж матеріального благополуччя, як засоби досягнення самостійності та незалежності.

Перетворення економічної культури – складний процес, бо культура розвивається і змінюється історично повільно. Її не можна створити за зразками і «пересадити» у людини, замінивши стару. Потрібні роки цілеспрямованої роботи щодо реального перетворення економічних відносин і зміни умов життєдіяльності людей, «реформування» людини. В модернізації економічної культури головну роль відіграють політична влада і система освіти та виховання. Від діяльності саме цих соціальних інститутів залежить розвиток нашого суспільства.

Перегляд фундаментальних основ суспільно-економічного устрою і форм господарювання, формування нової економічної політики сьогодні потребують реформування всієї системи економічної освіти. По-перше, необхідно чітко уявлення про закономірності змін, що відбуваються у суспільному виробництві, освоєння нових економічних знань, по-друге, пошук шляхів формування адекватного типу економічного мислення і норм поведінки, які втілюють в собі сучасний рівень економічної культури [7, с. 95].

Своєрідність сучасної економічної культури полягає в тому, що вона виступає синтезом матеріально-економічного та духовного життя, виражає цілісність економічної системи, характеризує рівень економічного розвитку особи, засіб, форму і результат її творчої діяльності. Тому саме менталітет суспільства може допомогти позитивному розвитку як економічної культури, так і сучасних соціоекономічних ланок.

Важливою передумовою досягнення економічної підготовки особистості є визначення змісту економічної освіти та шляхів її формування. Рішення цієї складної проблеми пов'язано, насамперед, зі зміною місця і ролі людини в процесі суспільного виробництва, з його ставленням до кінцевої мети, яка реалізується через систему економічних інтересів і потреб, а також з широким спектром форм їх задоволення.

Процес економічної освіти не зводиться до трудовому вихованню. Суть економічної освіти і виховання полягає не тільки в отриманні достатньої трудової підготовки, набуття навичок професійної діяльності, в усвідомленні самоорганізації і самодисципліни. Все це характерно для трудового виховання в цілому. Мета полягає в тому, щоб розвивати здібності самовираження особистості, пробудити прагнення до раціоналізму в роботі, винахідливості, до вибору оптимального варіанту у вирішенні соціально-економічних завдань, до отримання при цьому найбільшого ефекту при найменших витратах.

З позицій соціальної філософії, економічна культура особистості – це інтелектуальна здатність людини, його здатність осмислювати економічні явища, пізнавати їх, засвоювати економічні поняття, категорії, співвідносити їх з практикою і відповідним чином орієнтуватися в економічному житті [10, с. 158-162]. Особливе значення для впливу на формування особистості набувають фактори вільного часу, інтелектуалізації праці, поглиблення загальної освіти.

Основний зміст економічного життя суспільства складатимуть навички взаємодії

економічних інтересів людей. Звідси важливе завдання – виробити способи оптимального поєднання їх менталітету, інтересів, їх гармонізації. Історія показує нам основну важіль впливу на людей з метою досягнення більшої продуктивності праці – це економічний інтерес.

Тому одним із важливіших засобів економічного співробітництва людей, головним засобом боротьби проти людського егоїзму є механізм ринкової економіки. Цей механізм дає можливість людству ввести власне прагнення до вигоди у трансцендентні межі, що дозволяють людям постійно співпрацювати один з одним на взаємовигідних умовах.

Отже, економічна культура пов'язана з загальною культурою, з розвитком людини в цілому і в чому визначається ними. Тому необхідно говорити про культуру праці, розподіл і споживання матеріальних і духовних благ як складових економічної культури.

Стрімкий розвиток виробничих сил загострив протиріччя у взаємодії людини з природою, що висуває на перший план проблему економічної культури. Невід'ємним елементом економічної культури є виховання у людей розумної достатності у споживанні. Тому важливим показником у системі економічної готовності особистості є рівень економічної освіти, сформованість свідомості і мислення, наявність навичок раціональної організації праці, економія часу, творчий підхід до роботи, оптимальність вибору шляхів вирішення соціально-економічних проблем – є підвищення рівня економічної культури [7].

Сформуємо коло вимог, яким повинна відповідати нова економічна культура під впливом менталітету народу. По-перше, вона повинна забезпечувати відбір (з історичного минулого, з досвіду інших країн і народів) нових соціальних цінностей і норм, необхідних для стимулювання економічної активності населення. По-друге, має відбутися ціннісна переорієнтація пострадянських суспільств. По-третє, повинна посилитися значимість таких цінностей, як компетентність, професійна самореалізація, прагнення до сумлінної праці, виконання професійного обов'язку. Цінність професійної майстерності, орієнтація на максимальні результати у своїй професії повинні стати нормою поведінки більшості працівників, спеціалістів, керівників. Для здійснення такого переходу потрібно рухатися у двох напрямках: збагачувати економічні відносини і одночасно закладати нову економічну культуру. Останньому повинні сприяти як зміни в соціальних інститутах – в політиці, праві, ідеології, моралі, так і зміни в економіці, формування нових форм господарювання, створення більш сприятливих умов для трудової самореалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головаха Є., Паніна Н. Пострадянська деінституціоналізація та становлення нових соціальних інститутів в українському суспільстві // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2001. №4. С. 5-22.
2. Дилигенский Г.Г. К проблеме социального актера в России // Куда идет Россия? Власть, общество, личность / под ред. Т.И. Заславской. Москва: МВШСЭН, 2000. С. 413-414.
3. Янів В. Українська вдача і наш виховний ідеал // Літопис червоної калини. 1992. №6-7. С. 6-23.
4. Ольшевский В.Г. Преобразование экономической культуры как условие системной трансформации общества // Вестник Белорусского ДИПК. 1997. С. 89-93.
5. Рывкина Р.В. Драма перемен. 2-е изд. Москва: Дело, 2001. 472 с.
6. Дилигенский Г.Г. К проблеме социального актера в России // Куда идет Россия? Власть, общество, личность / под ред. Т.И. Заславской. Москва: МВШСЭН, 2000. С. 413-414.
7. Архипов А.Ю. Утверждение нового экономического мышления и задачи теории, образования и воспитания // Российский экономический журнал. 1997. №8. С. 95-101.
8. Мертон Р.К. Социальная теория и социальная структура. Москва: АСТ; ХРАНИТЕЛЬ, 2006. 873 с.
9. Амосов А.И. О трансформации экономики России (с позиций эволюционно-институционального подхода) // Экономика и математические методы. 1999. №35(1). С. 3-10.

10. Абалкин Л.И. Новый тип экономического мышления. Москва: Экономика, 1987. 189 с.

Савченко Олексій Геннадійович – аспірант кафедри філософії і методології науки Одеського національного політехнічного університета

УДК: 008:004.072

ВНЕШНЯЯ ПАМЯТЬ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ КЛИПОВОГО СОЗНАНИЯ И НОВЫХ ТИПОВ МЫШЛЕНИЯ

Внешняя память является давней и неотъемлемой частью развития человечества. От наскальной живописи до современных облачных систем хранения данных, она позволяет нам расширять наши биологические возможности хранения и передачи информации. Используя внешние объекты как символы, мы можем не просто передавать данные, мы можем их копировать, размножать, распространять и сублимировать в наиболее удобные формы для нас. Объемные тексты можно заменить схемами или фотографиями. Память о событиях, памятниками. Таким образом мы сводим информацию к кратким посылкам, клипам.

Ключевые слова: информация, внешняя память, клиповое сознание.

ЗОВНІШНЯ ПАМ'ЯТЬ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ КЛІПОВОЇ СВІДОМОСТІ І НОВИХ ТИПІВ МИСЛЕННЯ

Зовнішня пам'ять є давньою і невід'ємною частиною розвитку людства. Від наскального живопису до сучасних хмарних систем зберігання даних, вона дозволяє нам розширювати наші біологічні можливості зберігання і передачі інформації. Використовуючи зовнішні об'єкти як символи, ми можемо не тільки передавати дані, ми можемо їх копіювати, розмножувати, розповсюджувати та сублимувати в найбільш зручні форми для нас. Об'ємні тексти можна замінити схемами або фотографіями. Пам'ять про події, пам'ятниками. Таким чином ми зводимо інформацію до коротких посилів, кліпів.

Ключові слова: інформація, зовнішня пам'ять, кліпове свідомість.

EXTERNAL MEMORY AS A FACTOR FOR FORMING CLIPPIC CONSCIOUSNESS AND NEW TYPES OF THINKING

External memory is long-standing and integral part of human development. From cave paintings to modern cloud storage, it allows us to expand our biological capacity of storing and transmitting information. Using external objects as symbols, we can not simply transfer data, we can copy, multiply, distribute and sublimate them into the most convenient forms for us. Voluminous texts can be replaced by schemes or photographs. The memory of events by monuments. Thus we reduce the information to short messages, clips.

Key words: information, external memory, clip consciousness.

Актуальность темы: Изучение особенностей современного сознания находится в центре внимания самых различных специальностей: психологии, нейробиологии, экономики, философии и других. Среди этих проблем особое место занимает блок, связанный с хранением и обработкой информации. Основной категорией здесь выступает понятие «памяти». В связи с изменением способа хранения и обработки информации меняется характер ее использования, а также способ принятия решений. Ключевая особенность нового способа принятия решений – нелинейность – является одним из характерных атрибутов нового типа сознания, получившего название «клиповый».

Цель: выявление взаимосвязи между изменением способа хранения информации в памяти и клиповым сознанием.